

İlkokul Öğrencilerinin Sergiledikleri İstenmeyen Davranışlar

Ebru KÜLEKÇİ AKYAVUZ¹

¹Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, ebrukulekci@kilis.edu.tr

Geliş Tarihi/Received: 17.05.2019

Kabul Tarihi/Accepted: 22.07.2019

e-Yayın/e-Printed: 02.09.2019

DOI: <http://dx.doi.org/>

ÖZ

Yapılan bu çalışmanın amacı, sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen davranışları ve bunlarla baş etmeden kullandıkları yöntemleri belirlemektir. Araştırma nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması olarak tasarlanmıştır. Araştırmanın örneklemini 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Kilis İl merkezinde MEB'e bağlı 9 ilkokulda görev yapan 58 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Görüşmede yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Veriler betimsel analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda sınıf öğretmenlerinin en fazla söz hakkı almadan konuşma, kavga etme, birbirleri ile konuşma, sorumluluklarını yerine getirmeme, sınıfta dolaşma, ders dışı etkinliklerle uğraşma, derse geç gelme istenmeyen davranışları ile karşılaştıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin bu istenmeyen davranışlara karşı uyarma, veli ile iletişim kurma, olumlu davranışı pekiştirme, görmezden gelme, empati, dersi etkili hale getirme ve ödüllendirme gibi yöntemler kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen, istenmeyen davranış, öğrenci

Undesired Behavior of Primary School Students

ABSTRACT

The aim of this research is to investigate the undesired behaviors of primary school students that teachers witness and the coping methods often used. This qualitative research is designed as a case study. The research sample is composed of 58 primary school teachers working in 9 primary schools in Kilis province in 2018-2019 academic year. Structured interview technique was used for the research method. Descriptive analysis was used for data analysis. Research findings revealed undesired behaviours, which have been mostly encountered by primary school teachers in classroom settings: unauthorized and uninvited conversation, fighting, chatting with each other with no permission from the teacher, not taking responsibilities related to lessons, walking around the class, dealing with other things, being late to the classroom. The common methods which are used by the teachers against these undesired behaviours are warning, getting in touch with parents, reinforcing positive behavior, ignoring, empathizing, making the lesson more effective and rewarding.

Keywords: Teacher, undesired behaviors, student

1. GİRİŞ

Günümüzde eğitim sisteminde en sık tartışılan konulardan birisi öğrenci davranışlarıdır. Öğrencilere hangi davranışların kazandırılacağı, bu davranışların hangi yöntem ve stratejilerle kazandırılacağı birçok öğretmeni ve araştırmacıları meşgul eden konulardan biridir. Eğitim, tanımı itibarı ile “bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak istendik değişme meydana getirme sürecidir” (Ertürk, 1972). Bu istendik davranışları oluşturmak her öğrenci ve öğretmen için maalesef kolay olmamaktadır. Sınıftaki öğrencilerin ihtiyaçları, beklentileri, öncelikleri, öğrenme hızları, öğrenme biçimleri, hazırbulunmuşluk düzeyleri, çalışma alışkanlıkları, düşünceleri, tutumları, duyguları (Sarıtaş, 2006) aile yapıları, yetiştirildiği çevreleri, eski yaşantıları birbirlerinden farklı olduğu için istendik davranışları oluşturma süreci daha da zorlaşmaktadır. Eğitim sisteminden beklenen öğrencilerin istendik davranışlar kazandırılması bazı durumlarda öğrencilerin istenilmeyen davranışları ile baş etme şeklinde kendi göstermektedir. Bu durum da öğretmenin sınıfı etkili bir şekilde yönetmesinde engel teşkil etmektedir. Öğretimin etkinliğine yönelik yapılan birçok araştırmada öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin öğretimin başarısını belirlemede birincil öneme sahip olduğu vurgulanmaktadır (Celep, 2010). Sınıf yönetimi bir öğretmenin hünelerini sergileyebileceği en önemli sahadır. Sınıf yönetiminde amaç, öğretmenin ders içi etkinliklere ayrılan süreyi etkili ve verimli kullanarak

gerçekleştirilmek istenilen öğretimin hedeflerine ulaşılmasıdır (Montague, 1987). Okullarda eğitim ve öğretimin etkili ve verimli bir şekilde sürdürülmesine engel olan pek çok sorun yaşanmaktadır. Günümüzde, öğretmenlerin ve velilerin en büyük sorunlarından biri okullarda öğrencilerin tarafından sergilenen istenmeyen davranışlar ve bu davranışların öğrenme ortamına bıraktığı olumsuz etkileridir (Erden, 2014). İstenmeyen öğrenci davranışları her sınıf ortamında görülebilmektedir (Arwood, Marrow, Lane & Joliette, 2005). Sınıf içinde oluşan istenmeyen davranışlar öğretmenin zamanını ve enerjisini bunlarla mücadele ederek harcamasına ve asıl önemli işi olan eğitim öğretime yeterli zaman ve enerjinin kalmamasına neden olmaktadır (Rosen, Taylor, O’Leary & Sonderson, 1990). İstenmeyen öğrenci davranışlarının tanımlanarak çerçevesinin çizilmesi önemli bir noktadır. Çünkü Aydın (2000) istenmeyen davranışların iyi bir biçimde tanımlanmasının bu davranışların değiştirilmesi bakımından önem arz ettiğini belirtmektedir. İstenmeyen öğrenci davranışları, öğrencilerin öğrenmelerini olumsuz etkileyen bilinçli veya bilinçsizce göstermiş oldukları davranışların bütünüdür (Celep, 2004). Başar (2005)’a göre, “okulda eğitsel çabaları engelleyen her türlü davranış”, istenmeyen davranış olarak kabul edilmektedir. Genel itibari ile ifade etmek gerekirse sınıf içinde öğrenciyi akademik işlerden alıkoyan onu tehlike altına atabilecek davranışlar eğitimde istenmeyen öğrenci davranışı olarak nitelendirilebilir. Örneğin, öğrencinin ders esnasında uyuması, arkadaşlarını rahatsız etmesi, gürültü yapması, okul araç gereçlerine zarar vermesi, ders dışı etkinliklerle uğraşması, ödevlerini yapmaması, şiddet uygulaması vb. öğrencilere ve öğretmenlere olumsuz etkileri olduğu için istenmeyen öğrenci davranışları arasında sayılmaktadır. Farklı duygu, düşünce ve davranışlara sahip öğrencilerin bir arada olması sınıfta istenmeyen davranışların görülme sıklığını artırmaktadır. Sınıfta görülen istenmeyen davranışlar; sınıf düzenini bozmakta, öğrenme amaçlarına ulaşmayı engellemekte ve zamanın boşa gitmesine neden olmaktadır (Başar, 2005). Bu sebeple öğretmenlerin sınıfta daha etkili olması adına istenmeyen öğrenci davranışları ile baş edebilmesi gerekmektedir. Ancak öğretmenlerin söz konusu bu davranışlarla baş edebilmesi için öncelikle istenmeyen davranışının ne olduğunu bilip sonrasında da nedenlerini irdelemesi elzemdir. Öğretmenin sınıfta problem oluşturan davranışı iyi bilmesi, onu ortadan kaldırabilmesini kolaylaştıracaktır (Kapucuoğlu Tolunay, 2008).

İstenmeyen davranışlar öğrencilerin sınıf düzeylerine göre farklılık gösterebilmektedir. Örneğin, ilkokullarda ders esnasında çöp kovasının etrafında toplanıp konuşmak daha sık görülürken lise çağındaki öğrencilerin bulunduğu sınıflarda bu davranışı görmek imkânsızdır. Haliyle yaş gurubundan ötürü bu istenmeyen davranışlara müdahale etme yöntemi de değişiklik gösterecektir. Alan yazın incelendiğinde ilkokul öğrencilerinin istenmeyen davranışlarının incelenmesi ile ilgili çalışmaların mevcut olduğu görülmektedir (Atcı, 2004; Yıldız, 2006; Eleser, 2007; Alkan, 2007; Kapucuoğlu-Tolunay, 2008; Keskin, 2009; Keleş, 2010; Sirkeci, 2010; Şenay, 2011; Gündoğdu, 2013; Serttaş, 2013; Keyik, 2014; Aymaz, 2018; Oymak, 2018). Yapılan çalışmalarda öğretmenlerin sınıflarında en fazla karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bunları çözmede kullandıkları stratejiler irdelenmiştir. İlkokul, öğrencilere modern ve demokratik bir toplum için bir insanda bulunması gereken temel özelliklerin kazandırıldığı (Keskin, 2002) önemli bir kurumdur. Aile ortamından farklı bir yerlerde ilk defa bulunan ilkokul öğrencilerinin farklı kurallar, farklı kişiler, farklı yaşam tarzlarının olduğu sınıf ortamlarına uyum sağlamaları zaman alabilir. Bu uyum sürecinde öğrencinin istenmeyen davranışlar sergilemesi kaçınılmazdır. Bu sebeple ilkokullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının araştırılması önem arz etmektedir.

1.1. Çalışmanın Amacı

Yapılan bu çalışmanın amacı ilkokul öğretmenlerinin görüşleri doğrultusunda ilkokul öğrencilerinin sınıf içerisinde sergiledikleri istenmeyen davranışları belirleyerek öğretmenlerin bu davranışlar karşısında nasıl bir tepkide bulduklarını tespit etmektir. Bu amaç doğrultusunda şu problemler belirlenmiştir:

Öğretmenlerin görüşlerine göre ilkokul öğrencilerinin sıklıkla sergiledikleri istenmeyen davranışlar nelerdir?

Öğretmenlerin görüşlerine göre öğrencilerin istenmeyen davranışlarına karşı öğretmenlerin kullandıkları yöntemler nelerdir?

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Modeli

Çalışma nitel bir araştırma olarak tasarlanmıştır. Nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması tercih edilmiştir. Durum çalışmasında amaç belirli bir duruma ilişkin sonuçların ortaya çıkarılmasını sağlamaktır (Yıldırım & Şimşek, 2013). Bu çalışmada da ilkökul öğrencilerin tarafından sergilenen istenmeyen davranışlar ve öğretmenlerin baş etme yöntemleri ortaya çıkarılmaya çalışıldığı için çalışma durum çalışması olarak tasarlanmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışmanın grubunu 2018-2019 eğitim öğretim yılı güz döneminde Kilis il merkezinde görev yapan ilkökul öğretmenlerinden oluşmaktadır. Çalışma grubunda örneklem seçilmiştir. Örneklem seçiminde amaçlı örneklem çeşitlerinden ölçüt örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. Bu çalışmada kullanılan ölçüt, çalışma grubunun sınıf öğretmeni olmasıdır. Yapılan bu çalışmada araştırmaya dâhil edilen öğretmenler seçilirken görev yaptıkları okulların sosyo-ekonomik düzeyi dikkate alınmıştır. Okullar sosyo-ekonomik düzey açısından yüksek (3), orta (3), düşük (3) şeklinde üçe ayrılmış ve bu okullardan eşit sayıda öğretmenler örnekleme dâhil edilmiştir. Toplam 9 okuldan 58 öğretmen çalışma grubuna dâhil edilmiştir. Çalışma grubuna dair bilgiler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmenlere ait demografik bilgiler

<i>Değişken</i>	<i>Gruplar</i>	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Cinsiyet	Kadın	35	60,3
	Erkek	23	39,7
Mesleki Kıdem	0-5 yıl	17	29,3
	6-10 yıl	20	34,5
	11-15 yıl	9	15,5
	16-20	8	13,8
	21 +	4	6,9
Okul Düzeyi	Yüksek	17	29,3
	Orta	23	39,7
	Düşük	18	31
Toplam		58	100

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin %60,3'ünün kadın, %39,7'sinin erkek, çoğunluğunun 6-10 yıl (%34,5) ve 0-5 yıl (%29,3) mesleki kıdeme sahip olduğu görülmektedir. Okul düzeyi bazında ise %29,3 A düzeyinde %39,7 B düzeyinde, %31 C düzeyindeki okullarda görev yapan öğretmenlerden oluşmaktadır.

2.3. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yapılandırılmış görüşme formu öğretmenlerin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve çözümüne yönelik soruları ve öğretmenlere ait demografik bilgileri kapsayan toplam 6 sorudan oluşmaktadır. Görüşme formu hazırlanırken alanyazında yapılan çalışmalar dikkate alınmıştır. Sorular hazırlandıktan sonra uzman görüşüne başvurularak sorulara son hali verilmiştir ve uygulamaya geçilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması

Görüşme formları araştırmacı tarafından okullara gidilerek örnekleme dâhil olan öğretmenlere teslim edilmiştir. Konu ile ilgili öğretmenlere bilgi verildikten sonra görüşme formunu doldurmaları istenmiştir. Görüşme formu ile ilgili geri dönütler 3-5 gün içerisinde sağlanmıştır.

2.5. Veri Analizi

Veriler betimsel analizi uygulanarak analiz edilmiştir. Öğretmenlerden alınan cevaplar üzerinden betimsel analiz yapılmıştır. Öncelikle sıklıkla tekrarlanan kodlar belirlenmiş ve tablo haline getirilmiştir. Çalışmanın

kapsam geçerliği için görüşme formundaki sorular uzman görüşüne sunulmuştur. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamak için de bulgular bölümünde formu dolduran katılımcıların görüşlerine sıklıkla yer verilmiştir. Ayrıca araştırma süreci hakkında detaylı bilgiler verilerek araştırmanın güvenilirliği sağlanmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda ilkokul öğrencilerinin sıklıkla sergiledikleri istenmeyen davranışlar öğretmen görüşleri doğrultusunda belirlenmiştir. Elde edilen cevaplara ilişkin aşağıdaki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 2. İlkokul öğrencilerinin sıklıkla sergiledikleri istenmeyen davranışlar

<i>Davranışlar</i>	<i>Katılımcı</i>	<i>Frekans</i>
Söz hakkı almadan konuşma	K1, K2, K5, K11, K15, K17, K18, K20, K21, K23, K30, K31, K33, K34, K36, K37, K42, K45, K48, K50, K52, K53, K54	23
Kavga etme	K1, K2, K4, K5, K9, K15, K16, K18, K22, K24, K28, K36, K40, K46, K52, K53, K55, K56	18
Birbirleri ile konuşma	K1, K2, K5, K8, K12, K19, K28, K29, K32, K38, K40, K50, K51, K53, K54, K56, K58	17
Sorumlulukları yerine getirmeme	K3, K12, K13, K15, K18, K23, K25, K27, K29, K32, K36, K40, K50	13
Sınıfta dolaşmaları	K2, K5, K6, K26, K28, K42, K43, K49, K52, K53, K54	11
Ders dışı etkinliklerle uğraşma	K2, K5, K8, K12, K15, K24, K35, K54, K56, K58	10
Derse geç gelme	K5, K9, K18, K27, K28, K41, K48, K49, K55	9
Hiperaktivite	K1, K6, K20, K26, K32, K43, K47, K53, K55	9
İzinsiz eşyaları alma	K5, K10, K14, K15, K30, K36, K39, K52	8
Gürültü	K2, K3, K15, K21, K23, K30, K32, K42	8
Şikâyet etme	K3, K12, K33, K34, K36, K53, K56	7
Argo kelimeler kullanma	K5, K15, K18, K28, K29, K30, K36	7
Lakap takma/Alay etme	K5, K15, K24, K29, K30, K34, K48,	7
Yalan söyleme	K5, K7, K10, K14, K36, K39, K48	7
Sık tuvalete gitme	K15, K21, K30, K49, K53, K54, K56	7
Derse ilgisiz olma	K24, K25, K28, K47, K49, K55, K56	7
Sözünü kesme	K11, K15, K18, K22, K30, K36	6
Eşyalara zarar verme	K2, K5, K18, K36, K52	5
Sınıfı kirletme	K2, K5, K29, K44	4
Derse hazırlıksız gelme	K15, K29, K30, K53	4
Kurallara uymama	K1, K20, K38, K57	4
Çekingene olma	K18, K41	2
Araç gereçleri eksik getirme	K32, K55	2
İnatçılık	K9	1
Kıskançlık	K18	1
Saygısız davranma	K20	1

Tablo 2 incelendiğinde ilkokul öğretmenlerinin sınıf içinde en çok karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları söz hakkı almadan konuşma (23), kavga etme (18), öğrencilerin ders esnasında birbirleri ile konuşmaları (17), sorumluluklarını yerine getirmeme (13), sınıfta dolaşmaları (11) ve ders dışı etkinliklerle uğraşma (10) şeklindedir. Söz hakkı almadan konuşmanın yaygın olduğu ilkokul öğrencileri ile ilgili bir

Katılımcı “Öğrenciler sürekli konuşma ihtiyacı hissediyorlar, izin istemek onlara çok zor geliyor. (K1)” şeklinde görüş bildirerek bu durumun sebebini açıklamıştır. Bir başka katılımcı da söz hakkı almadan konuşmaların sonuçları hakkında “Öğrencilerimin en çok parmak kaldırmadan konuştuklarını görüyorum, bu durum dersin akışının bozulmasına ve derste bir karmaşa ortamının oluşmasına neden oluyor. (K34)” diyerek açıklama yapmıştır. Sınıf ortamında birçok öğrencinin olduğu varsayılırsa her bir öğrencinin söz hakkı almadan konuşmak istemesi sınıfta kaos ortamına zemin hazırlayacaktır. İlkokul öğrencilerinden en fazla görülen diğer bir istenmeyen davranış kavga etmektir. Yapılan görüşmeler doğrultusunda öğrencilerin arkadaşlarıyla kavga ettikleri ve bazı durumlarda kavganın arkadaşlarına zarar verecek boyutta sonuçlandığı ayrıca öğrencilerin çok basit olaylardan dolayı kavga başlattıkları belirlenmiştir. Bir katılımcı “Ders sırasında veya teneffüs aralarında eşya paylaşamama, kim daha çok ses çıkarır yarışması gibi en küçük nedenlerle birbirleri ile kavga ediyorlar. (K22)” diyerek durumu ortaya sermiştir. Öğrencilerin en çok sergiledikleri istenmeyen davranışlarından bir diğeri ders esnasında birbirleri ile konuşmalarıdır (17). Bir öğretmen bu konuda “Ders esnasında birbirleri ile çok fazla konuşuyorlar, bazen kulak kabartıyorum gerçekten dersle aşırı ilgisiz konuşmalar geçiyor. (K40)” şeklinde görüş bildirmiştir. Bir başka öğretmen ise “Öğrencilerin ders esnasında konuşmaları beni çok rahatsız ediyor. Genelde dersten sıkıldıkları zaman yapıyorlar. (K28)” diyerek sebebi konusunda açıklamada bulunmuştur. Öğrencilerin ders esnasında birbirleri ile konuşmalarının birçok nedeni vardır. Özellikle dersten sıkılan, dersle ilgili bir şeylerle uğraşmayan, derste geride kalan, dikkati dağılan, dersten bir şeyler anlamayan öğrencilerde birbirleri ile konuşma davranışı daha sık görülmesi muhtemeldir. Sorumluluklarını yerine getirmeme davranışı (13) ise öğretmenler tarafından sık tekrarlanan davranışlar arasındadır. Görüşme yapılan öğretmenler öğrencilerin genellikle ödevlerini yapmadıklarını ya da çok özen göstermeden yaptıklarını, kendilerine söylenen görevleri yerine getirmede sorunlar yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Bu konuda bir katılımcı “Ödevleri yapmak istemeyen öğrencilerim var. Bazı öğrenciler de ödevlerini anne babalarına yaptırtıp geliyorlar. (K18)” diyerek görüş bildirmiştir. Öğrencilerin sınıfta dolaşmaları (10) ve ders dışı etkinliklerle uğraşmaları (10) da öğretmenler tarafından sık tekrarlanan kodlar arasındadır. İlkokul 1. Sınıf öğretmeni olan bir katılımcı “En sık karşılaştığım olumsuz öğrenci davranışı öğrenciler daha küçük yaşlarda olduğu için çok hareketli ve 40 dakika boyunca sırada oturmak onlara sıkıcı geliyor, bu sebeple sınıfta sürekli dolaşıp arkadaşlarını ve beni rahatsız ediyorlar. (K53)” diyerek birinci sınıf öğrencilerinin sınıfta dolaşmalarının engellenemez olduğunu eklemiştir. Ders dışı etkinliklerle de uğraşmak da öğrenciler de sık görülen istenmeyen davranışlardır. Bu konuda görüş bildiren öğretmenler genelde öğrencilerin dersten sıkıldıklarında ya da yapmak istedikleri başka bir etkinlik olduğunda dersle ilgilerini kesip onlarla uğraşmayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir (K8, K12, K15, K35, K54). Genel itibarı ile söylemek gerekirse ilkokullarda öğrencilerin küçük yaşlarda olması ve kural bilincinin oluşmamasına bağlı olarak birçok istenmeyen öğrenci davranışlarının görüldüğü bir gerçektir.

Araştırmanın ikinci alt problemi doğrultusunda öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları karşısında nasıl bir yöntem uyguladıkları irdelenmiştir. Öğretmenlerden gelen yanıtlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 3. Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları yöntemler

Yöntem	Katılımcı	Frekans
Uyarma	K4, K5, K7, K8, K11, K12, K14, K15, K17, K20, K23, K36, K41, K44, K46, K49, K50, K54	18
Veli ile görüşme	K5, K7, K8, K12, K15, K16, K18, K20, K23, K25, K27, K29, K34, K48, K41, K46, K49	17
Olumlu davranış pekiştirme	K5, K11, K15, K18, K27, K30, K31, K34, K37, K40, K42, K45, K50, K50, K52	15
Görmezden gelme	K2, K5, K11, K16, K17, K20, K30, K33, K34, K36, K42, K45, K48, K50, K53	15
Empati	K4, K5, K9, K14, K15, K19, K33, K34, K35, K36, K37, K48, K52	13
Dersi etkili hale getirme	K2, K5, K6, K12, K30, K31, K40, K53, K54, K56, K58	11
Ödüllendirme	K13, K21, K24, K25, K29, K32, K37, K44, K49, K50	10
Sorumluluk verme	K1, K9, K17, K26, K29, K38, K43, K48, K52, K54	10

Tablo 3'ün devamı

Kurallar oluşturma	K2, K5, K6, K15, K21, K28, K37, K38, K54, K56	10
Problem çözme	K3, K14, K22, K25, K27, K36, K49, K55, K57	9
Cezalandırma	K14, K15, K18, K27, K31, K49, K54	7
Yer değiştirme	K12, K20, K24, K25, K29, K31, K41	7
Öğrenci ile birebir görüşme	K6, K10, K15, K36, K41, K48	6
Göz teması kurma	K2, K5, K12, K29, K36, K52	6
Örnek gösterme	K12, K13, K18, K21, K24	5
Dikkat çekme	K32, K40, K49, K50, K53	5
Yardıma sağlama	K13, K23, K47, K50	4
Hatırlatma	K35, K49, K53	3
Öğrenci ile anlaşma	K29, K46, K50	3
Dokunma	K12, K40	2
Dikkat dağıtıcıları ortadan kaldırma	K20, K24	2
Bağırarak uyarma	K53, K54	2
Sınıf toplantısı	K18	1
Okul yönetimine gönderme	K39	1
Öğrenciyi motive etme	K44	1
Görsel uyarıcılar kullanma	K44	1

Öğretmenlerin ilkökul öğrencilerin sergilemiş oldukları istenmeyen davranışlar karşısında kullandıkları yöntemlere ilişkin bilgiler tablo 3'te verilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda öğretmenlerin istenmeyen davranışlar karşısında çoğunlukla uyarma (18), veli ile görüşme (17), olumlu davranışı pekiştirme (15), görmezden gelme (15), empati (13), dersi etkili hale getirme (11), ödüllendirme (10), sorumluluk verme (10), kurallar oluşturma (10) şeklinde yöntemler uyguladıkları belirlenmiştir. Görüşme formunu yanıtlayan öğretmenler genelde istenmeyen davranışlar karşısında ilk olarak sözlü uyarıda bulduklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı ödevini yapmayan öğrenciler ile ilgili olarak *"Başta ödevini yapmadan gelen öğrencileri uyarıyorum. Eğer davranış devam ederse velileri uyarma yoluna gidiyorum, çünkü ödevleri takip etmek velilerin de görevidir. (K23)"* diyerek öğrenci ve velilere uyarıda bulunduğunu söylemiştir. Bir başka katılımcı ise şiddet davranışı gösteren öğrencisine karşı *"Önce öğrenciyi uyardım. Şiddetin kötü bir şey olduğunu arkadaşlarını üzmemesi gerektiğini anlattım...(K46)"* şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Veli ile görüşme yöntemi öğretmenler tarafından sıklıkla dile getirilen yöntemler arasındadır. Veli ile işbirliğine vurgu yapan bir katılımcı *"Bazı öğrencilerim konuşurken karşıdaki arkadaşını üzecek sözler söylüyordu, bu konuda öğrencileri uyarım pek işe yaramadı. Bu kez de öğrencilerin velileri ile görüştim, velilerin devreye girmesi bu konuda etkili oldu. (K20)"* şeklinde görüş bildirmiştir. İlkokul öğretmenleri için veli desteği kaçınılmazdır. Bilinen o ki öğrencilerin sergilediği istenmeyen davranışların kaynağı sadece okul ortamı değil, bu davranışların büyük bir kısmı aile kaynaklı da olabilmektedir. O sebeple istenmeyen öğrenci davranışların çözümünde aile ile işbirliğinin yapılması gerekmektedir.

İstenmeyen öğrenci davranışları için olumlu davranışı pekiştirmek (15) ve görmezden gelmek (15) yöntemlerini uygulayan öğretmenlerden biri şu şekilde görüş bildirmiştir: *"Öğrencilerin parmak kaldırmadan konuşmak istemelerini görmezden geliyorum sanki o öğrenciler sınıfta yokmuş gibi davranıyorum. O sırada parmak kaldırarak söz hakkı almak isteyen öğrencilere söz hakkı veriyorum ve söz hakkı aldığımız için sizi kaldırıyorum diyerek diğer öğrencilere örnek olmasını sağlıyorum. (K45)"* Görüşme formunu dolduran öğretmenler genelde tek seferliğine sergilenen, pek bir zararının olmadığı veya öğrencinin dikkat çekmek için sergilediği davranışlarda görmezden gelme yöntemini kullandıklarını bu yönüde alternatif olarak da olumlu davranışları pekiştirdiklerini ifade etmişlerdir.

İstenmeyen öğrenci davranışlara karşı kullanılan yöntemlerden biri de sorunlu davranış ortaya çıkmadan müdahalede bulunarak gerekli önlemlerin alınmasıdır. İlkokul öğrencilerin uzun süreli olarak dikkatlerini derste tutmak zorlayıcı bir durumdur. Öğrencilerin bir süre sonra dikkatleri dağıldığı için istenmeyen davranışlar sergilemesi kaçınılmazdır. Önleyici yöntem kapsamında bu durumda öğretmenlerin öğrencilerin dikkatlerini toplamak adına derste farklı yöntem teknikler kullanarak dersi ilgi çekici hale getirmeleri gerekmektedir. Bu konu ile ilgili bir katılımcı “*Öğrencilerim arasında derse dikkatini veremeyen dikkat eksikliği problemi yaşayan öğrencilerim var. Bu durumla baş edebilmem için derse dikkat çekici hale getiriyorum. Ders esnasında öğrencilere etkinlikler yaptırıyorum sürekli hareket halindedir, resim, şiir, drama vs. etkinlikler yaptırma çalışıyorum. Materyal çok dikkatlerini çekiyor ve her dersimde farklı materyaller kullanmaya özen gösteriyorum. (K12)*” diyerek dersi dikkat çekici hale getirmeye çalıştığını ifade etmiştir.

Öğretmenlerden gelen görüşler doğrultusunda dikkat çeken bir yöntem de sınıf toplantısının yapılmasıdır. Bu yöntemi kullanan katılımcı “*Düzenli olarak haftada bir ya da daha sık aralıklarla ihtiyaca göre öğrencilerle sınıf toplantıları yapıyorum, sıralardan bağımsız çember oluyoruz. Herkes birbirini görebilecek şekilde bahçede oturuyoruz. Öğrencilerin bireysel sorunu ya da sınıfın genel problemlerini görüşüyoruz. Sınıfta kaybolan eşyalar için neler yapılabileceği, duvarlara yazılmış yazılarla ilgili neler yapılabileceği vb. sorunları çözmeye yönelik konuşuyoruz, herkesin fikrini söylemesini sağlamaya çalışıyorum ve onları teşvik ediyorum. (K18)*” diye açıklamada bulunmuştur.

Görülme katılan öğretmenler ödüllendirme yöntemini kullanarak sınıf içi istenmeyen davranışlara müdahale ettiklerini belirtmişlerdir. Bu konuda bir öğretmen “*Panolarında öğrencilerin tümünün yer aldığı bir tablo hazırladım ve her bir ismin karşısına öğrencilerden beklediğim istenilen davranışları ekledim. Günlük olarak kim hangi iyi davranışta bulunduysa isminin karşısına sticker yapıştırıyorum. Bir hafta içinde 10 sticker alan öğrencileri ilgilerine göre ödüllendirmeye çalışıyorum. (K29)*” şeklinde yaptığı ödüllendirme hakkında bilgi vermiştir. Bir başka katılımcı ise “*Öğrencilerin yaptıkları olumlu davranışları sınıfın önünde bazen bir kalem bazen sadece bir kitapla ödüllendiriyorum. Bu, diğer öğrencilere de örnek oluyor. (K49)*” şeklinde görüş bildirmiştir.

Genel itibari ile araştırmaya katılan öğretmenler istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı olumlu yöntemler uyguladıklarını ifade ederken cezalandırma gibi olumsuz yöntemlere de başvuru yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmaya katılan 7 katılımcı öğrencilerin istenmeyen davranışları karşısında öğrencilere bağırma, notla tehdit etme, sevdiği etkinliklerden mahrum bırakma, para cezası vb. cezalar (K14, K15, K18, K27, K31, K49, K54) verdiklerini dile getirmişlerdir.

4. TARTIŞMA ve SONUÇ

Yapılan bu çalışma ilkökul öğrencilerinin sınıf içinde sergiledikleri istenmeyen davranışları ve öğretmenlerin bu davranışlar karşısında kullandıkları yöntemleri belirlemeye yönelik nitel bir araştırmadır. Çalışmanın bu bölümünde elde edilen bulgular alanyazın doğrultusunda tartışılacaktır.

Araştırmanın birinci alt problemi doğrultusunda ilkökul öğrencilerinin sıklıkla sergiledikleri istenmeyen öğrenci davranışları öğretmenlerin görüşleri ile belirlenmiştir. Bulguların analizine göre ilkökul öğrencilerinin genellikle söz hakkı almadan konuşma, kavga etme, ders esnasında birbirleri ile konuşma, sorumluluklarını yerine getirmeme, sınıfta dolaşma, ders dışı etkinliklerle uğraşma, derse geç gelme, hareketlilik, eşyaları izinsiz alma, gürültü, şikâyet etme, argo kelimeler kullanma, lakap takma, yalan söyleme, sık sık tuvalete gitme, derse ilgisiz olma, öğretmenin veya arkadaşlarının sözünü kesme gibi istenmeyen davranışlarda buldukları sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç alanyazında yapılan çalışmalara benzerlik göstermektedir (Atcı, 2004; Yıldız, 2006; Eleser, 2007; Alkan, 2007; Balay ve Sağlam, 2008; Kapucuoğlu-Tolunay, 2008; Keskin, 2009; Çapri, Balcı & Çelikkaleli, 2010; Keleş, 2010; Sirkeci, 2010; Şenay, 2011; Gündoğdu, 2013; Sertaş, 2013; Keyik, 2014; Aymaz, 2018; Çelik, 2018; Oymak, 2018). Aküzüm & Nazlı (2017) ve Keskin (2009) tarafından yapılan çalışmalarda en sık karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışları öğrencilerin birbirlerini sıkça şikâyet etmeleri, öğrencilerin derste tuvalete gitmek için izin istemeleri ve söz hakkı almadan konuşmaları olduğu sonucuna varılmıştır. Sadık & Aslan (2015) ve Özer, Bozkurt & Tuncay (2014) tarafından yapılan çalışmalarda ise ilkökul öğrencilerinin en fazla izin almadan konuşma, derse karşı ilgisizlik ve sınıfta dolaşma davranışları sergiledikleri görülmektedir. Bu çalışmadan elde edilen sonuç ve alanyazındaki çalışmaların sonuçları dikkate

alındığında ilköğrencilerinin genellikle sınıf içinde bilinçli veya bilinçsiz bir şekilde istenmeyen davranışlar sergilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırmanın ikinci alt probleminde öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları yöntemler belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda öğretmenlerin uyarma, veli ile görüşme, olumlu davranışları pekiştirme, görmezden gelme, empati kurdurma, dersi etkili hale getirme, ödüllendirme, sorumluluk verme, kurallar oluşturma, problem çözme, cezalandırma, yer değiştirme, öğrenci ile birebir görüşme, göz teması kurma, örnek gösterme ve dikkat çekme gibi yöntemleri sıklıkla kullandıkları tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin genel anlamda olumlu yöntemler kullandıkları olumsuz yöntemleri daha az tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Karakaş (2005), Yüksel (2005), Kahraman (2006), Kapucuoğlu-Tolunay (2008), Sipahioğlu (2008), Danaloğlu (2009), Elban (2009), Keskin (2009), Keleş (2010), Nezihoğlu&Sabancı (2010), Çetin (2013), Gündüz & Konuk (2016), Aymaz (2018) yapmış oldukları araştırma sonuçlarına göre öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlara karşı benzer baş etme yöntemlerini kullandıkları tespit edilmiştir.

Sonuç olarak sınıfta istenmeyen davranışlar öğrenme ve öğretmen sürecini, zaman yönetimini ve dolayısıyla sınıf yönetimini olumsuz yönde etkilediği bir gerçektir. Bu sebeple öğretmenlerin sınıflarında istenmeyen öğrenci davranışlarının farkına varıp sebebini irdeleyerek etkili çözümler bulması öğretmenin sınıf içindeki hâkimiyetini artıracaktır. Araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda şu öneriler sunulmuştur:

Araştırma sonucunda öğrencilerin sergiledikleri istenmeyen davranışlara karşı öğretmenlerin negatif yöntemlerle de karşılık verebildikleri bunun yerine pozitif yöntemlerin çeşitlendirilmesi ve kullanım sıklığının artırılması önerilmektedir.

Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarında kullanılan yöntemler konusunda eylem araştırması yapılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Aymaz, Ü. (2018). *Sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve kullandıkları başa çıkma yöntemleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.

Aküzüm, C. & Nazlı, K. (2017). Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları disiplin sorunları, nedenleri ve bu sorunlarla baş etme yöntemlerinin değerlendirilmesi. *International e-Journal of Educational Studies*, 1(2), 88-102.

Alkan, H.B. (2007). *İlköğretim öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarla baş etme yöntemleri ve okulda şiddet*. (Yüksek Lisans Tezi). Niğde Üniversitesi, Niğde.

Aydın, A.(2000). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Arwood, B.S., Marrow, L., Lane, K. & Joliette, K. (2005). Project iprove: improving teachers' ability to address students social needs. *Education and Treatment of Children*, 4 (28), 30-443.

Atcı, A. (2004). *İlköğretim birinci kademe öğretmenlerinin sınıf içi problem davranışlara yönelik müdahalelerin incelenmesi*. Çukurova Üniversitesi, Adana.

Balay, R. & Sağlam, M. (2008). Sınıf içi olumsuz davranışlara ilişkin öğretmen görüşleri. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 1-24.

Başar, H. (2005). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Anı yayınları.

Celep, C. (2010). *Sınıf yönetimi ve disiplini*. Ankara. Anı Yayıncılık

Cipani, E. (1993). *Disruptive behavior: Three techniques to use in your classroom*. Virginia: Council for Exceptional Children.

Çapri, B., Balcı, A. & Çelikkaleli, Ö.(2010). İlköğretim öğretmenlerinin sınıf içi istenmeyen davranışlara ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 89-102.

Çelik, İ. (2018). *İlkokulda istenmeyen öğrenci davranışlarının başarıya etkisi*. (Yüksek lisans tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Çetin, B. (2013). Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarıyla ilgili sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunlar ve çözüm önerileri. *Abi Evran Üniversitesi Karşebir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 225-269.

- Danaloğlu, G. (2009). *Sınıf ve branş öğretmenlerinin ilköğretim 5.sınıflarda karşılaştıkları istenmeyen davranışlar ve bu davranışlarla baş etme stratejileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Elban, L.(2009). *İlköğretimdeki öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışlarıyla karşılaşma ve çözüm bulma durumlarının incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Eleser, G. (2007). *İlköğretim birinci kademede görev yapan sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları disiplin problemleri ve bunlarla baş etme yolları*. (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Erden, M. (2014). *Sınıf yönetimi*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Ertürk, S. (1972) *Eğitimde program geliştirme*. Ankara: Yelken Tepe Yayınları
- Gündüz, H. B. & Konuk, S. (2016). İlkokul öğretmenlerin karşılaştıkları istenmeyen davranışlar ile baş etme stratejileri. *Yıldız Journal of Educational Research*, 1(1), 37-54.
- Gündoğdu, S. (2013). *İlkokul ve ortaokul öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin görüşleri ve bu davranışlara karşı uyguladıkları stratejiler*. (Yüksek Lisans Tezi). Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Kahraman, C. (2006). *Sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışlarının önlenmesi ve giderilmesine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri (Edirne ili örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Kapucuoğlu-Tolunay, A. (2008). *Sınıf öğretmenlerinin sınıfta karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlara karşı kullandıkları baş etme yöntemleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Uludağ Üniversitesi, Bursa.
- Karakaş, B. N. (2005). *İlköğretim birinci kademe öğrencilerinde gözlenen istenmeyen davranışlar ve öğretmenlerin bunlarla başa çıkma yöntemleri*. (Yüksek lisans tezi). Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Keleş, Z. (2010). *İlköğretim okulları birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve bu davranışlarla baş etme yöntemleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Keskin, M. A. (2002). *Sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları ve baş etme yolları*. (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Keskin, R. (2009). *Sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde ve istenmeyen öğrenci davranışlarıyla baş etmede kullandıkları yöntemlere ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Keyik, H. (2014). *İlkokul birinci sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin istenmeyen davranışlarıyla baş etmede kullandıkları sınıf yönetimi stratejileri*. (Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Üniversitesi, Burdur.
- Montague. E. J. (1987). *Fundamentals of secondary classroom instruction*. The United States Of America: Merrill Publishing Company.
- Nezihoğlu, G. Ö. & Sabancı, A. (2010). İlköğretim okul yöneticilerinin görüşlerine göre öğrencilerin istenmeyen davranışları ve bu davranışlarla başa çıkma yöntemleri. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(28), 41- 53.
- Oymak, E. (2018). *Sınıf öğretmenlerinin algularına göre istenmeyen öğrenci davranışları; kaynakları, sonuçları ve çözüm önerileri*. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- Özer, B., Bozkurt, N. & Tuncay, A. (2014). İstenmeyen öğrenci davranışları ve öğretmenlerin kullandıkları başa çıkma stratejileri. *Turkish Journal of Educational Studies*, 1(2), 154-159.
- Rosen, L.A. Taylor, S.A. O'Leary, S.G. & Sonderson, W. (1990). A survey of classroom management practices. *Journal of School Psychology*, 3, (28), 257-269.
- Sadık, F. & Aslan, S. (2015). İlkokul sınıf öğretmenlerinin disiplin problemleri ile ilgili görüşlerin incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(3), 115-138.
- Sarıtaş, M. (2006). Öğretmen adaylarının değerlendirmelerine göre sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarını değiştirmek ve düzeltmek amacıyla yararlanılan stratejiler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(1), 167-187.
- Serttaş, O. (2013). *Sınıfta istenmeyen öğrenci davranışlarını önlemede öğretmenlerin kullandığı yöntemler*. (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Sipahioğlu, E. (2008). *İlköğretim I. kademede sınıf içi istenmeyen öğrenci davranışları ve çözüm önerileri (Narlıdere ilçesi örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.
- Sırkeci, B. (2010). *Özel ve devlet ilköğretim okulları birinci kademesindeki öğretmenlerin, sınıf yönetiminde karşılaştıkları disiplin sorunları ve yaklaşım biçimleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Fırat Üniversitesi, Elazığ.

- Şenay, K. (2011). *İlköğretim okulları birinci kademede görevli yönetici ve öğretmen algılarına göre istenmeyen öğrenci davranışları ve önleme yöntemleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemler*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yıldız, B. (2006). *Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarda kullandıkları önleyici yaklaşımlar ve bu yaklaşımların etkinliğine ilişkin öğretmen ve öğrenci görüşleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Yüksel, A. (2005). *İlköğretim I. kademe 1., 2. ve 3. sınıflarda istenmeyen öğrenci davranışlarına ilişkin öğretmen gözlem ve görüşleri*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.